

מקלי השמות באזכרת נצ"ו

■ הנמכת תנועה לפני גרונית

המשקל	משמעות המשקל	דוגמאות
קְטִילָה	שם פעולה – בניין קל	רִיצָה, קִימָה, לִינָה, שְׁיָרָה, שְׁיָחָה, טִיסָה, בִּינָה, גִּיחָה, צִיפָה, מִיתָה
הַקְטָלָה	שם פעולה – בניין הפעיל	הַקְמָה, הַרְמָה, הַכְנָה, הַבְנָה, הַטְסָה, הַפְקָה, הַעְרָה, הַאְצָה / על דרך השלמים: הַכְנָה
קטול / קְטָלָה	שם פעולה – בניין פיעל	על דרך השלמים: קִיּוּם, צִיּוּן, סִיּוּם, מִיּוּן, כִּיּוּן / כְּנָה
קילול / קוללות		עִידוּד, אִיתוּת, כִּינוּן, שִׁיחוּחַ ⁽¹⁾ / כּוֹנְנוּת, שׁוֹטְטוּת, רוֹמְמוּת, עוֹרְרוּת, בּוֹנְנוּת ⁽²⁾
התקטלות	שם פעולה – בניין התפעל	הַתְקוּמָמוּת, הַתְרוֹצְצוּת, הַתְבּוֹנְנוּת, הַתְכּוֹנְנוּת / על דרך השלמים: הַתְכּוֹנְנוּת, הַתְקִימוּת
נְקַטְלוּת	שם פעולה – בניין נפעל	נְכוּנוּת, נְאוּרוּת, נְלוּזוּת
נְקַטַל בינוני של נפעל	שמות תואר / בעלי תכונה	נְכוֹן, נְאוּר, נְבוֹן, נְלוּז ⁽³⁾ ; ובתבנית ה"סולם": נְמוּל, נְשׁוּם ⁽⁴⁾ , נְנוּחַ, נְמוּחַ
מְקַטִּיל בינוני של הפעיל	בעלי מקצוע / בעלי תפקיד	מְפִיק, מְקִים
	כלים ומכשירים	מְמִיר, מְדִיחַ כלים, מְסִיר כתמים
מְקַטַל בינוני של הפעל	שמות תואר	מוֹכֵן, מוֹבֵן, מוֹאֵר, מוֹשֵׁר, מוֹטָס, מוֹשָׁט, מוֹמָת, מוֹזֵר
	בעלי מקצוע / בעלי תפקיד	מְשׁוֹרֵר, מְעוֹדֵד, מְקוֹנֵן
מְקַטַל בינוני של פעל	כלים ומכשירים	מְחולֵל ⁽⁵⁾
	בעלי תפקיד	מְתּוֹלֵן, מְתּוֹמֵם
קוֹטֵל בינוני של קל	בעל תפקיד / אחר	רָץ ⁽⁶⁾ , קָם ⁽⁷⁾ , דָר ⁽⁸⁾ , זָר, מֵת
מְקַטַל	מקומות	מְקוּם, מְלוּן, מְכוּן, מְרוּם, מְבוּדָּה, מְסוּף, מְעוּן, מְבוּא / הקמץ נחטף בנטייה: מְכוּן – מְכוּנִים
		מְאוּרָה, מְלוּנָה, מְצוּדָה; אבל מן השורש ב-ו-א בחולם: מְבוּאָה ⁽⁹⁾
מְקַטַל / מְקַטַל	כלים ומכשירים	מְחוּג, מְנוּף, מְשׁוּט, מְטוּס, מְטוּשׁ ⁽¹⁰⁾ / הקמץ נחטף בנטייה: מְטוּס – מְטוּסִים, מְטוּס קרב / מְכַל
מְקַטַל	תנועה משותפת של כלים רבים	מְשָׁט, מְטָס, מְטָח / צורות דגושות על דרך חפ"ן
מְקוּלָה	כלים ומכשירים /	מְחוּגָה, מְכוּלָה, מְשׁוּכָה, מְגוּפָה ⁽¹¹⁾ ; אבל מן השורש כ-ו-נ בחולם: מְכוּנָה / מְנוּסָה, מְבוּכָה
	שמות עצם מופשטים	מְנִיפָה, מְרִיצָה / מְרִיבָה, מְשִׁמָּה, מְדִינָה, מְכִינָה
תְּקוּלָה	שמות עצם מופשטים	תְּבוּנָה, תְּבוּסָה, תְּגוּבָה, תְּפוּקָה, תְּמוּרָה, תְּלוּנָה, תְּזוּנָה, תְּחוּשָׁה, תְּשׁוּבָה, תְּכוּנָה ⁽¹²⁾

(1) צ'יט (chat) (2) מדיטציה (3) סוטה מדרך הישר, מושחת, מי שאינו ישר (4) מי שנדרש לשלם מס (5) מכונה לייצור חשמל (גנרטור) (6) אָצוּן; שליח; אחד הכלים במשחק שחמט (7) אויב, שונא (8) מי שדר (גר, שוכן) במקום מסוים. רווח בעיקר בסמיכות: דָר רחוב, דָרִי מרתפים (9) אולם כניסה גדול במבנה ציבורי או במלון (לובי) (10) מקלון דק עם צמר גפן בקצהו (11) פקק (12) פעילות של הכנה או של התכוננות לקראת משהו

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

שמות נוספים בלעז נצ"ו

❖ משקל קִיט (בדרך כלל שמות עצם מופשטים): דִיג, דִישׁ⁽¹⁾, צִיד, טִיס, שִיט, עִיט, קִיץ, קִיט⁽²⁾

❖ שמות חד־הברתיים שונים (משמעויות שונות): עֵד, מֵת, גֵר, לֵץ, זֵד⁽³⁾

רִיב, דִין, שִיחַ⁽⁴⁾

לוח, רוח, דוח

❖ במשקל קִטל – משקל בעלי המקצוע – מספר שמות הנוטים על דרך השלמים, כמו צִיד,

חִיט וטִיס, ולצידם שם אחד במשקל קִטאי (בעלי המקצוע על דרך גזרת נחי ל"מה): שִמאי⁽⁵⁾

⁽¹⁾ דִישׁ הוא פעולה חקלאית שבה מפרידים את גרגרי התבואה (כמו חיטה או שעורה) מן השיבולים.

⁽²⁾ נופש, מנוחה ובילוי בתקופת הקיץ. ⁽³⁾ רִשע, מי שעושה רע במזיד ובכוונה.

⁽⁴⁾ שיחה, דיאלוג, חילופי־דברים, דיבורים; רעיונות המובעים במילים.

⁽⁵⁾ שמאי (ש-ו-מ) – בעל מקצוע שתפקידו להעריך את שווי של נכס או של רכוש כלשהו, למשל שמאי רכב.

עִיטם לְבָרֵאשׁ הוא סוג של עִיט הנפוץ באמריקה הצפונית. בתמונה רואים את העִיט עֵט על טרפו הנמצא מתחת למים.

לֵץ זֵד

מְטוֹשִים. מומחי אף־אוזן־גרון מזהירים מפני שימוש במְטוֹש לניקוי האוזניים.

מִכַל הַדָּחָה ("ניאגרה")

הערות למשקל תקוּלה

1. **מרבית השמות** במשקל תקוּלה הם **מגזרת נע"ו/י**, למשל תְּזוּנָה (ז-ו-ג), תְּגוּבָה (ג-ו-ב), תְּפוּקָה (פ-ו-ק), תְּעוּפָה (ע-ו-פ), תְּרוּמָה (ר-ו-מ), תְּקוּמָה (ק-ו-מ), תְּעוּדָה (ע-ו-ד), תְּעוּקָה (ע-ו-ק), תְּאוּרָה (א-ו-ר), תְּאוּצָה (א-ו-צ), תְּחוּשָׁה (ח-ו-ש), תְּנוּדָה (נ-ו-ד), תְּנוּעָה (נ-ו-ע) ועוד.

2. למילה תְּכוּנָה **שתי משמעויות שונות** הנגזרות **משני שורשים שונים** :

- א. תְּכוּנָה (שורש כ-ו-ג) במשמעות של פעולות הכנה, התכוננות, למשל במשפט: **לקראת חג השבועות ניכרה במטבח תְּכוּנָה רבה.**
- ב. תְּכוּנָה (שורש ת-כ-נ, מהמילה תוכן) במשמעות של מאפיין, טיב, איכות, כמו למשל **תכונות אופי של אדם.**

3. ישנן **מילים מגזרות אחרות** (לא נע"ו/י) הנוטות במשקל זה :

תְּקוּפָה (נ-ק-פ), גזרת חפ"ן תְּרוּפָה (ר-פ-א), גזרת נל"א תְּשׁוּעָה (י-ש-ע), גזרת נפ"ו
תְּאוּנָה (א-נ-י/ה), גזרת נל"י/ה⁽⁵⁾

4. שורש המילה תְּרוּמָה הוא **ר-ו-מ**. בתקופת המקרא היו "מְרִימִים תְּרוּמָה" לכהנים בבית המקדש :

וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְּרוּמָה לַיהוָה (במדבר ט"ו, י"ט).

(השורש ת-ר-מ הוא שורש תנייני שנוצר משם העצם תְּרוּמָה. במועד תשפ"ב **לא** תישאלו על שורשים תנייניים).

⁽⁵⁾ השורש א-נ-י/ה מוכר בעיקר בבניין פֻעַל, למשל במשפט "לא יֵאָנָה לו כל רע", כלומר לא יקרה לו דבר רע כלשהו ; ובתהילים כתוב : "לא־תֵאָנָה אֶלֶיךָ רָעָה" (תהילים צ"א, י).